

Yves L a b b é. *Essai sur le monothéisme trinitaire*. Paris: Les Éditions de Cerf 1987 ss. 206. Cogitatio Fidei 145.

W ostatnim 20-leciu teologia katolicka próbowała przywrócić tajemnicy Boga w Trójcy Jedynego centralne miejsce w refleksji oraz w życiu chrześcijańskim. Dzięki rozwojowi badań biblijnych, pogłębionym studiom patrystycznym oraz historycznym nastąpił jakościowy wzrost teologicznej debaty odnośnie do nauki o Trójcy Świętej. Postulat K. Rahnera, aby ściśle powiązać Trójcę immanentną z Trójcą historiozbowczą, obficie owocował w pracach takich teologów, jak: L. Bouyer, L. Scheffczyk, E. Jüngel, G. H. Tavad, W. Kasper, B. Forte. Wprawdzie kroczą oni odmiennymi drogami, ale wykazują zbieżność w jakiejś wewnętrznej potrzebie, która od historii zbawienia popycha ku immanencji tajemnicy Boga, aby w nowym świetle odczytywać historię ludzką. W tym kontekście odnowionej trynitologii Yves Labbé – profesor dogmatyki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Angers i wykładowca filozofii w Międydiecezjalnym Studium Teologicznym w Rennes – włącza się w aktualną refleksję nad specyficzością wiary chrześcijańskiej. Pod skromnym tytułem *Skźic na temat trynitarnego monoteizmu* czytelnik otrzymuje oryginalną propozycję teologii spekulatywnej o Trójjedynym Bogu, rozwijanej głównie poprzez pryzmat wzajemnej relacji Jezusa Chrystusa i Ducha Świętego.

Książka dzieli się na dwie części. Pierwsza z nich sytuuje się w perspektywie Soboru Watykańskiego II i jest poświęcona objawieniu. Judeochrześcijańskie pojęcie objawienia oznacza akt, w którym Bóg udziela siebie światu w wydarzeniu Jezusa Chrystusa oraz w komunii Ducha Świętego. Część ta obejmuje zatem refleksję nad Bożym planem zbawienia (*oikonomia*), realizującym się w darze, jaki człowiek otrzymuje od Ojca przez Syna w Duchu Świętym. W rozdziale I Autor podejmuje problematykę z zakresu teologii fundamentalnej i omawia pojęcie zbawienia jako udzielanie się Boga w Duchu Świętym oraz jako ukazywanie się Boga w Chrystusie. Rozdział II skupia się na antropologicznej tematyce człowieka zbawionego w miłości i w wierze. Ostatni rozdział pierwszej części, zatytułowany "Bóg Zbawca", zawiera chrystologię soteriologiczną, a zarazem pneumatologiczną interpretowaną.

Część druga przynosi bogactwo teologicznej spekulacji nad tajemnicą samego Boga. Autor przechodzi teraz od refleksji o Bogu udzielającym się i objawiającym się człowiekowi do szukania zrozumienia Boga, który udziela się i objawia się sobie samemu. Od *oikonomia* przechodzimy więc do *theologia*. Najpierw zostaje ukazana jedność Ducha Świętego i Jezusa Chrystusa w tajemnicy Boga, a zatem troistość w Bogu (rozd. IV). W rozdziale następnym Y. Labbé zastanawia się nad jednością i jednością Boga. Chodzi tu zarówno o jedność początku (to samo bóstwo przekazywane od Ojca Synowi i Duchowi Świętemu), jak również Boską jedność natury (współlistotność Ojca i Syna i Ducha Świętego). Rozdział VI łączy troistość i jedność w refleksji nad trójjednością Boga. Bóg Jedyny ukazuje się umysłowi wierzącego jako tajemnica tożsamości, odróżnienia i wzajemności trzech Osób. Obszerne zakończenie zawiera refleksję natury metodologicznej. Czytelnik znajdzie tam zwięzłą prezentację rozległej problematyki stosowania analogii w relacji między prawdą języka a tajemnicą objawienia.

Struktura pracy wyraźnie odsłania kierunek teologicznego myślenia: od Bożego objawienia ku tajemnicy Boga w sobie; od Trójcy historiozbowczej ku Trójcy immanentnej. Bóg ukazuje się w wierze chrześcijańskiej jako tajemnica objawiona. O Bogu możemy myśleć, wychodząc od Jego objawienia, przez Jezusa Chrystusa i w Duchu Świętym. Boga możemy poznać takim, jakim jest dla nas, czyli w wydarzeniu Jezusa Chrystusa i komunii Ducha Świętego. Tradycyjny traktat *De Trinitate* ujęty jest pod kątem wzajemnej relacji udzielania się Boga w Duchu Świętym oraz objawiania się Boga w Jezusie Chrystusie.

Y. Labbé sam przyznaje, że chociaż książka dojrzewała w trakcie wieloletnich wykładów z dogmatyki, to jednak w swoim podstawowym ujęciu czuje się on spadkobiercą teologicznego dorobku takich autorów, jak: M.-A. Chevallier, F.-X. Durrwell, H. Mühlen, W. Kasper.

Nowość pracy francuskiego teologa wydaje się tkwić przede wszystkim w konsekwentnym utrzymywaniu swej refleksji na wysoce spekulatywnym poziomie oraz osadzeniu jej w horyzoncie poznania prawdy o ludzkim języku. Tak jak u starożytnych każde autentyczne pytanie filozoficzne określano w terminach bytu, a w czasach nowożytnych w terminach subiektywności, tak obecnie uznaje się, że struktura języka wyznacza myśli ludzkiej nową linię horyzontu. We wcześniejszych swoich pracach Labbé poddał krytyce teologię, która prawo do prawdy przyznaje jedynie praktyce języka z wyłączeniem jej ontologicznego znaczenia. W tej najnowszej pozycji próbuje on zastosować osiągnięcia francuskiej filozofii języka (E. Lévinas, R. Ricoeur) do poznania tajemnicy Trójcy. Otóż w języku ludzkim nakłada się jakby i wzajemnie przenika podwójny ruch interkomunikacji słowa oraz samoobjawiania się mocy. Zdolność otwierania się języka na prawdę zdaje się wynikać z powiązania porządku komunikowania i porządku objawiania. Struktura języka w tym punkcie okazuje się analogiczna do struktury Bożego objawienia, które w swojej istocie polega na udzielaniu Ducha Świętego i objawianiu się Jezusa Chrystusa.

Filozoficzne zamilowania Autora skłoniły go do ograniczenia szkicu o Trójcy Świętej wyłącznie do teologii spekulatywnej. W książce nie znajdziemy zatem danych biblijnych ani patrystycznych, ani z dziedziny historii dogmatu, dotyczących tajemnicy Trójcy Świętej. Chociaż z każdej niemal strony przebija ogromna erudycja i znajomość przedmiotu, to jednak został pominięty cały aparat naukowy. Y. Labbé wydaje się zapraszać swoich czytelników nade wszystko do przeżycia intelektualnej przygody poznania Niepoznawalnego. Teologia spekulatywna w jego wydaniu jawi się jako odpowiedź myśli ludzkiej dawana Bogu objawiającemu się w wierze. Celem nie jest tu antycypowanie wiary poprzez refleksję, ale raczej przygotowanie myślenia do dojrzałej wiary. Mimo mocnych akcentów filozoficznych dzieło należy zatem zaliczyć do teologii systematycznej.

W ostatnim dziesięcioleciu teolog podejmujący zagadnienie tajemnicy Trójcedynego Boga znajdował się w obliczu dwóch propozycji czy dwóch sposobów podejścia: tradycyjnego modelu scholastycznego oraz drugiego – wzorowanego na orientacjach nakreślonych przez Rahnera. Odnosi się wrażenie, że Y. Labbé zapragnął poszukać nowych, szerszych dróg chrześcijańskiego myślenia o Bogu jako Ojcu i Synu i Duchu Świętym. Opierając się na danych biblijnych i na postulatach współczesnej chrystologii, obiera podwójną relację między Duchem Świętym i Jezusem Chrystusem jako centralny punkt odniesienia i ogniskową, w której skupiają się i z której nieustannie wychodzą intelektualne próby zrozumienia objawionej nam tajemnicy życia wewnątrzboskiego. Dzięki konsekwentnie realizowanemu założeniu wyjściowemu pracę trzeba uznać za poważny wkład m.in. w rozstrzygnięcie wielowiekowego sporu między Wschodem i Zachodem odnośnie do pochodzenia trzeciej Osoby Boskiej.

Rzadko we francuskiej literaturze teologicznej pojawiają się pozycje odznaczające się taką precyzyjnością spekulatywnego myślenia. Warto ją odnotować również dlatego, iż świeżość i nowość refleksji wydaje się wyrastać i solidnie opierać na pozytywnych danych objawienia i na dobrej znajomości tradycji teologicznej. Ponadto daje się zauważyć otwartość zarówno na aktualne pytania filozoficzne, jak i na problematykę ekumeniczną. Pomimo przejrzyściej struktury i jasnej logiki myślenia trudno tę książkę polecać jako podręcznik z teologii dogmatycznej. Wysoce filozoficzny i miejscami trudny język przekazu zniechęci niejednego początkującego teologa. Z wielkim pożytkiem natomiast sięgną do niej wykładowcy teologii oraz specjaliści zajmujący się tematyką trynitarnego monoteizmu chrześcijańskiego. Ciekawa próba połączenia filozofii języka i teologii objawienia w wykładzie prawdy o Trójcedynym Bogu powinna zainteresować teologię fundamentalną. Stanowi bowiem dobry przykład dialogu teologii ze współczesnymi prądami filozoficznymi.

Ryszard Sznydki OMI